

Г Л А С Н А Р О Д А .

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

БРОЈ 14.

У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 8. АПРИЛА 1873.

ГОДИНА III.

У С К Р С .

На данашњи дан слави цео православни свет ускрсе онога који је жртвовао себе приповедајући народима љубав, братство и једнакост.

Докле се о Божићу кунимо око свога домаћег огњишта и празнујемо светковину Христовог рођења као празник куће, у којој је рођено детенце што ће да обрне векове и народе у својим мислима, жудњама и тежњама; дотле о Ускресу врвимо у храмове што их је подигло наше побожно чувство да слаavimo ускрсе оних мисли и начела што их је животом својим заступао богочовек и којима је ускресом својим преднавести, да ће оне ускрснути и живети вечито у целоме свету.

Ако је икада прилика, оно је прилика у светлим данима ускреса, да се сетимо оне узвишене науке, коју нам је спаситељ с крста проповедао. Ево се довршује већ и друга тисућа лета, како је та наука никла на земљи и колико је још мрачних кутова у које она није продрла, колико је окорелих срдаца, које она није загрејала!

Уз сву ревност апостола те науке, људи су још и данас толико удаљени од те науке, колико у доба њезина мученика.

Још и данас владају људима место братске љубави ниске страсти, још и данас уместо да их спаја братска слога и с њоме сложан рад а за своју срећу и благостање, раздиру их крвави ратови, цена их завист и неодољива жудња да један другом насилнички господаре.

Зло је то за сваки и велики народ који раздира удове своје у непрекидној међусобној борби, који кочи очај свом властитом напретку раздором и неслогом, небратским ровањем и гадним смутњама.

Још сто пута горе је то по малени народ, који је огрезао у те дивље мане. У нас је ушло већ у пословницу да се убијамо и сатиремо својом неслогом, да сами рушимо и обарамо што смо с муком озидали и среће своје ради подигнули.

Има крајева нашега народа који су чисто заражени том кужном болешћу вечите неслоге раздора и крвне међусобне мржње. Није ни чудо што на тако отрованом

и зараженом земљишту ничу онда отрови, што трују и разједају ту рану на народном телу све даље и даље да се разгризедо костију и да пређе у срч народа.

У овим светлим данима када је сваки срцем својим ближи небу и небесној науци, треба да отворимо очи и да добро погледимо око себе, ко сеје тај раздор у наш народ, коме гове то да се ми у међусобној борби из дана у дан више упропашћујемо, да сатиремо и оно мало снаге, што би је могли напрегнути, да њоме одржимо душу до бољих прилика.

Погледајмо тим апостолима у очи!

Когод налази себи насладе у раздору и неслози, у вечитој свађи и инату, који год ужива у демонскоме послу, да диже крв и нож међу синовима једног народа — тај може да се виси колико хоће високо, тај може да се издаје за мудрог и светог, за ученог и богатог, али кад му здерете образину с лица упропашћете се од толике ругобе, јер то није онај христов ученик који проповеда љубав и братство, него је добеглица из оног јата, које је Христос разгонио плетеном камцијом из цркве своје.

Испунимо дакле у овим светлим данима срца своја оном дивном љубављу, што предиде из христове науке, сатримо у себи клице ниских страсти, планимо у жељи да заједнички, братски и сложено порадимо око своје среће и напретка.

Раздор, неслога расте као семе кукоља и корова, што обузме целу њиву, те угуши на њојзи сваку племениту биљку, а слога, љубав и узајмно потпомагање јесу као киша пролетница, којом орошена родна њива плане новом бујном животу.

Није нам потребно да упиremo претом на оне који прече напредак нашега народа, човек се по делима својима познаје. Али је потреба да обратимо пажњу на лажне апостоле, да их они који верују да је христос жртвовао живот свој, да међу људима настане љубав и братство прогоне из средине своје, као шугаву овцу из здравога стада.

Не престано даке љубити се као браћа, радити стално сви за једнога, један за све!

У то име сретни нам светли празници. X.

ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ.

Велики (магарећи) кашаљ.

Ова болест није само дечија, почем она хоће да навали и на одрасле људе, па и на старце; али како већином пате од ње деца, то се и она броји у дечије болести. То је јак грчевит кашаљ, који траје више минута и обично с бљувањем попусти. Зарад јаке навале зове се велики кашаљ, а магарећи за то што се у њему чује шунаљ подебео звук налик на магареће рикање.

Болест ова напада на одраслу децу и то до девете године старости, а одрасли људи, ако је добијају, обично су окужени од малене деце. Девојчице су више изложене њојзи него мушкарац и то без разлике на сталеж: богата и сиромашна деца пате наједнако од великог кашља, а нарочито они, који су од рођења слаба или зарад зубње надражена. Где што следује ова бољка другима дечијим болестима, особито скрлетини (шарлаху) и малим богињама. У свима пределима наше земље има великог кашља, а код нас га има највише с пролећа и јесени. Како је ова бољка прилепчива то се често изроди читава редња (епидемија) и тада буде жестока, опасна и брзо прелази с белесног детета на здраво, ако су деца у једној соби. Довољно је да живе у једном ваздуху па да се окуже, а извесно ће се окужити, кад удишу задах из уста кашљаве деце. Веле да и посуђе дечије, шоље, и чаше па и саме играчке могу да пренесу ову болест на здраву децу.

Ове бољке, као и свака дечија болест има своје калаузе. Изгледа испрва, као да хоће да дође каква кожна болест (оспа). Деца су мутна не ће да играју, изгубе апетит. Пред вече осећају грозничаву језу, а ноћу су узнемирена у сну. Очи су запаљене и сузне, лице зажарено и подбуло а носјезаптивен. Мало за тим појави се и кашаљ. Он је испрва сух и звучан не траје дуго и на дан се не повтори више од 2 — 3 пута. Грознице нема ако кашаљ није одвећ жесток, па и онда нема је свако дете. То тако траје осам до четрнајст дана; за тим се кашаљ учести и траје подуже кад наиђе. Деца знају напред кад ће да наиђе, јер осете пред њим неку свраб и у ждрелу. За то се пре кашља хватају ручицама за ма-тер или траже други какав предмет да се наслоне или подупру на њ. Сад је кашаљ испрекидан, грчевит и много јаснији него испрва. Дете се у кратким одсецима грца непрестано, те нема кад да удише, већ изгледа као да ће се урушити. За тим следује кратак удах као глас од свирачке, па одмах иза њега повтори се кашаљ и то иде све тако док дете не почне да бљује бале с којима је гдешто смешан и слуз из желуца. За време кашљања лице је испрва зажарено за тим прелази црвен све више у модрило те скоро са свим помодри. Жиле на лицу и на грлу набрекну, очи искоче и сузе а из носа цури водена течност. Од слабе деце одилазе изметци и мокраћа, а могу се зарад јаких напора

појавити и киле. Таква навала траје два до десет минута повторава се свака два до три часа, и то ноћу чешће него дању. Ако навала није жестока и честа, деца одмах, како попусти кашаљ, оживе и траже своју играчку или засну, ако је ноћ, а кад је навала жестока, деца имају бола у прсима те стога малакшу, смуте се и дешају без престанка.

Овако може бољка да траје по више месеци; обично почне после пет шест недеља да попушта и то се примети на томе, што удах све мање свира и што су бале гушће, мутне, жубгасте или зеленкасте боје, као оно из носа, кад има дете кијавицу. Сад деца већ некашљу тако често и дуго, и не бљују свакад, кад се закашљу. Како се тргне болест натраг деца издраве за осам до десет дана. Како влажна хладноћа подржава ту болест, разуме се, да ће велики кашаљ све то бити слабији и краће трајати, што је ближе летње време. Родитељи мисле, да деца кад једанпут прекуже магарећи кашаљ, не могу по други пут оболети од исте болести, али то није тако, за то ваља и ону децу чувати од заразе, која су имали једном велики кашаљ.

Како ова болест није опасна животу дечијем, ако не придобу друге какве, то није потребно, трпати деци којекакве ђаконије, да им се тобоже помогне. Могу деца преболети ову бољку а да не узму баш ни кап „медицине“. Само ваља настојати, да буду, док су кашљави, у сухој и топлој соби и да не пију свежу воду, него млак теј од слеза или слатка дрвета, а где тога нема довољно је да пију млаку воду у којој има растворена бела шећера или гуме. Ако је глава мутна и осећају бола, ваља им ноге прати сирћетом пошто се најпре разблажи млаком водом и само кад је жестока ватра у глави може се метнути тесто од слачице на листове. Уз то ваља пазити да је прево у деце отворено, ако то није најбоље је кристирати децу млаким тејом од камиле, слеза или ланена семена: пошто се у њ усне по једна кашика зејтина. Храна дечија ваља за то време да буде лака: запржена чорба млеко, супа са жуманцетом и по мало меса. Ако је стомак покварен те деца неће да једу, онда им ваља дати на бљување, али то не од ока него онако, како ту лекар нареди.

Боље је чувати од болести него лечити болест а сачувати се могу деца ако их не излажемо суровом влажном ваздуху и, кад болест завлада, ако не дамо да се мешају с кашљавом децом.

Др. М. Ј.

НАША НОВА ШКОЛСКА УРЕДБА.

V.

Свака општина ваља да има у својој средини нарочити орган, који ће водити бригу о напретку местне школе. Дојако је у свакој општини један и исти цревено-школски одбор водио у исто време сву бригу и око цревених и око општинских и око школ-

ских ствари. Нова школска уредба прописује да се одјак у свакој општини изабере школски одбор да управља и надзирава местну школу а у тај одбор бира скупштина општине 5 до 9 чланова, а саопштава имена тих чланова школског одбора епарх. школском одбору знања ради.

Школска уредба ступила је ево у живот и свака општина треба да предузме избор свога школског одбора по овој уредби, где то општина не учини за месец дана тамо ће сама епархијска школска управа наименовати тај одбор на годину дана, и после ће га наименовати после сваке године докле год га општина сама неизбере.

У општинама где је само један учитељ и један парох, то су ови већ по себи чланови тог месног школског одбора, где их пак има више учитеља и и више свештеника тамо бира скупштина општине између пароха и учитеља по једнога за члана месног школског одбора. Осим ових има у местни школски одбор да уђу на местима где има српских гимназија реалака, виших девојачких школа или иначе средњих школа управитељ те средње школе и један од професора кога професори изаберу.

Местни школски одбор позван је:

Да буди и одржава у општини љубав и ревност према народној школи, да походи редовно школу и да се уверава о спољном и унутрашњем стању дајој, подноси и даје потребне извештаје о својој школи, како општини тако и свима школским управама, да заступа школу у свима правним одношајима њезиним, да рукује школским имањем, да присуствује при школским испитима и свечаностима; школски одбор извршује школски закон наредбе и одлуке виших школских управа. Спрема сва нужна за попуњавање учитељских места, ако су упражњена, пописује сву за школу способну децу, стара се, да се с почетком школске године у школу доведу, да је преко године уредно походе, решава о отпуштању деце из школе, одређује глобе за не уредно шиљање и подноси то општини на одобрење.

Местни школски одбор надзирава и пази, да учитељи врше све дужности свога звања по прописаној наредби, стара се, да настава у случају болести и препреке учитеља не трпи никакву уштрба; а ако не би могао томе по закону доскочити, дужан је то епархијској управи неотложно да јави, дужан је потпомагати учитеља у свим целиходним тежњама његовим, старати се, да се учитељска плата уредно, потпуно и на време издаје; даље, стара се у договору са учитељем по пропису главне управе о доброј дисциплини школске деце.

Местни школски одбор може различите струке старања и надзора око школе поверити појединим члановима својим, тако материјалну или спољну струку школе једноме своме члану као школском старатељу, струку здравствену своме лекару и т. д. који изве-

штавају школски одбор о своме раду и чине у хитним случајима у повереној им грани нужна расположења на своју одговорност, а у важнијим случајима заишту наизнадно одобрење од школског одбора.

Местни школски одбор одговоран је за своју радњу местној црквеној школској скупштини.

Општина бира месног школског управитеља. Местни управитељ управља свима унутарњим одношајима срп. нар. школа, пази са осталим учитељима, да се школском уредбом прописана настава у означено време и у означеном опсегу предаје, да се у школи одржава добра дисциплина, и у то име држи са учитељима зборове, у којима се саветује о свим унутрашњим потребама своје школе по упутству главне управе срп. нар. школа.

Свима српским школама што су у једној епархији управља епархијски школски одбор, који се састоји од 15 чланова и то из епархијског референта основних народних школа, 2 свештеника, 2 учитеља и 10 других световних чланова.

Епархијског школског референта бира Сабор и подноси влади на потврђење; а остале чланове бира епархијска скупштина за време, на које је и сама изабрана. Чланови ти врше дужност бесплатно примају изузимајући оне, који су у месту. Дневнице од 3 ф. на дан за време свога службовања и награду подвоза из епархијског фонда.

Сабор бира за Архидијезезу једнога, за Бачку и Будимску дијецезу једнога, за Вршачку и Темишварску једнога, за Пакрачку и Г, Карловачку дијецезу једнога епархијског-школског референта.

Епархијским школским одборима је претседник дотични епископ (архијепископ) а перовођа му је бележник епархијске конзисторије.

Епархијски школски одбор скупља се на позив свога председника, или када то захте трећина чланова. У радњу епархијског школског одбора спада:

- 1.) Да надзирава и управља срп. нар. основне и повторне школе у своме округу.
- 2.) Да одобрава или поставља срп. нар. учитеље при горепоменутиим школама према одредби овога закона.
- 3.) Да прима извештаје местних школских одбора, епархијског школског референта о стању појединих срп. нар. основних и повторних школа у своме округу и већа о њима.
- 4.) Да одобрава подизање нових школа, решава о споровима између учитеља и општине у првој односно у другој инстанцији, да одобрава од општине издате школске фасије и уговоре.
- 5.) Да издаје према своме делокругу наредбе за срп. нар. основне и повторне школе у своме округу, да извршује и да настоји да се изврше наредбе народног школског савета, да подноси епархијској скупштини и главној управи народних школа годи-

шњи извештај о спољном и унутарњем стању срп. н. основних и повторних школа свога округа.

Епархијски школски одбор одговоран је за своју радњу епархијској скупштини.

Највиша школска власт српска јесте народни школски Савет. Он је народна управа и надзор свију основних и повторних срп. нар. школа као и надзор оних виших учевних и просветних завода, који уживају потпоре из народних фондова.

Народни школски савет састоји се из главног референта срп. нар. школа и 6 других чланова.

Претседник је том Савету Митрополит, потпретседника бира Савет, а чланове Сабор; перовођа му је народни секретар.

Непосредни надзор над свима горереченим школама, заводима вршиће главни школски референт српских народних школа.

Главног школског референта бира Сабор и подноси Његовом Величанству ради највишег потврђења.

Главни школски референт свагда је онај, који је школски референт архидијецезални.

Народни школски Савет држи све своје седнице по потреби, било на сазив свога претседника или на исазање тројице чланова.

У делокруг радње народно-школског Савета спада.

а.) Да води главни надзор на срп. нар. основним школама, над учитељским и учитељичким школама, што се тиче наставе и образовања.

б.) Да стално намешта, креће и отиушта и умир ставља учитеље на горепомнутим школама према одредбама ове школске уредбе.

в.) Да води главни надзор над имаовином школа и руковањем, над званичним приходима учитеља;

г.) Да дозвољава уређење школа, да прегледа и одобрава планове за школске зграде, да решава о заједници и деоби школских општина.

д.) Да издаје опште учевне планове.

е.) Да се стара да се напишу потребне школске књиге, да означава учевна сретства и да се стара о целисходној набавци истих;

ж.) Да раздаје овом школском уредбом уведене стипендије;

Да решава у свима призорима, што се тичу школских одношаја, као друга или трећа инстанција.

и.) Да гледа, да гл. школски референт учевне и просветне заводе у његовом подручју повремено обилази.

ј.) Да издаје све наредбе, што се односе на унутрашњи и спољашњи одношај срп. нар. школа. Да саставља и подноси сабору годишњи извештај о стању свију школа и завода, што су под његовом управом и надзором.

к.) Да склапа просветни прорачун и да га подноси сабору на одобрење.

Народни школски Савет као и главни школски референт одговорни су сабору за своје деловање.

(Свршиће се.)

ИЗ ФИЗИКЕ.

(Настављено.)

4. Прво, и можда довољно јасно својство материје, јесте способност што је има она да потисне друга тела с места која заузима неки део од ње. Ово својство добило је име *непробојност*: (impenetrability.) Кад уђете у мрачну одају на набасате на сто, ви знате да сте наишли на нешто, што вам не да напред. Ви можете пинати у наоколо по столу и тако познате му облик; али дрво од стола заузима неки простор камо не може доспети ваша рука. Ви можете одговорити да се у дрво може укуцати ексер, који ће дакле ући у сто, и то је сасвим тачно, по обичном смислу речи пробојност али не у смислу нашем. Ако мало промислимо, бива очевидно да ексер само размакне честице дрвета; растура их на страну а никако не заузима исти део простора што га заузимају честице дрвета. Тако исто кад загњурите руку у воду, изгледа да сте продрли у њу, али то није продирање у нашем смислу. Ако је суд био разом пун воде, пре но што сте турили руку, кад руку турите, управо онолико воде прелиће се, колика је рука, доказ, да се је вода саморазмакла, а не да сте пробили у њу. Ако је вода била у округлој цеви, у коју таман стане ваљак тако, да се вода не може никуд мимо њега да разлије, па почните турати ваљак у воду, вода ће се отиснути таком снагом, да јој је једва могуће одољети. Ако тај исти опит учините, ваздухом, који изгледа да га је лакше пробити, наћићете да и он уме да се одупре. Јер, ако се ваздух и може пробити на мањи простор, то је отуда, што се његови делићи притиском, на тешње стисну, а није ни доказ да и један комадић ваљка и честица ваздуха заузму исто место у исто време; које би последње, да кажемо из реком, био прави смисао пробојности.

5. Друго опште својство, које у свези са овај час описаним обично се мисли да довољно карактерише материју, јесте *њезино ширење* (extension). Али идеја ширења као да се садржава у идеји непробојности; јер ова посљедња реч значи искључење сваког другог тела са места већ заузетог једним, а просто заузимање места јесте ширење.

6. Треће опште својство материје, о коме се обично говори у свим делима физике, јесте *могућност дељења на честице*. Ово својство зове се *дељивост*. Комад креде може се разбити на двоје; свако парче може се опет делити, па ако се запитамо имали крај тој могућности дробљења, видећемо да нисмо кадри замислити краја. Ми не можемо представити толишно зрнце материје да не може бити још мањег. Истина ова очевидна је и уму, и она је довела научњаке за закључка да је материја *безкрајно дељива*; да кад би наша чула, или наше справе за то, били ма како танки, ситни, ми би могли до века дробити а никад не би били готови.

7. Да наведемо неколико примера, у доказ до ког је ступња материја дељива. Ми споменусмо креду. За

Њу је показао један Немачки научењак, Еренберг, да је од сами љушчица. Узмите у руку комадић креде не можете видети љушчица, јер су толишне да се не могу угледати голим оком, ипак оне су ту; и не само то, него свака љушчица је начињена од савршених малих кристалића кречњака, којих десетине иљада иду у једну невидљиву љушчицу. Но и у уметности, исто као и у природи, имамо примера крајње дељивости материје. Требало би близу 300,000 златних листића да једно на друго помећаних начине гомилицу од једног палца дебљине. Код неких позлата тако је танка златна превлака, да се један комадић од ње, који непрелази 1,000,000,000 део унције види голим оком. Мехурић од сапуна растегнут дувањем бива све тањи и тањи, док најпосле непукне; али пре ношто пукне видити је на њему различите боје, које су поставиле у стању Исака Њутна да по њима одреди танкоћу божице меурића. Он нађе да на најтањем месту меурић је танак само 2.500,000, једног палца. И зејтин може јако да се растегне: ако врло малу капцу зејтина лијнете на воду, у којој је растопљено мало љуте поташе, изгледаће као да су по површини воде разиле врло лепе боје; а то преливаће боје, као оно код меурића од сапуна показује да је превлака од зејтина врло танка. По бојама које се огледају на њима ми тако исто закључујемо да ни сјајна криоца неких ситних мушица и других инсеката нису дебља но они златни листићи. Крв животинска црвени се од мајунских лоптица које пливају по провидној течности, званој лимфа; па је израчунано да једна кап човечије крви која може висити о врху танке иглице, има три милиона оних танких лоптица; дочим податна кап крви јелена мошуса садржи их сто и двадесет милиона. Замислите зрнце песка једва толико да покрије тачку над писменом у овој књизи; па има толишни животиница, да читави милиони поређани једно до другог, не би били колико толишно зрнце песка. То су послетци микроскопских испитивања; али микроскоп само отвара врата уображењу, а оставља нама да замишљамо облике и малобе које ни он сам није кадар да покаже. Обратите мисли ваше за тренут мало час споменути животиницама — помислите на справу којом се одржава живот тих створења на њихова оруђа за варење — њихове вене и артерије — на њихово малено срце које тера крвцу кроз те канале — на лоптице које ваља ова крвца — па онда начините себи, ако сте кадри, јасну идеју отоме, до које је границе у истини дељива материја.

8. Па ипак, и ако човечији ум није кадар да замисли ни толишну трунку материје да се неби могла даље делити, савршено је могуће да дељивости материје мора бити краја. Предпоставише, да се материја састоји из честица, званих атома, и мањих него ишта што смо били посматрали, у једно тако тврдих да је немогуће даље их ситнити. Ово мишле-

ње, или нешто врло налик на њ, опште је дан данашњи. Комад бакра на прилику јесте скуп бакарних атома, који се тврдо држе једно за друго: исто се може казати за комад злата, сребра, или сумпора. Таким супстанцијама, које се немогу свести на друге ситније. Немци су дали име елемената или простих тела: има више него шесет таквих елемената, и све супстанције које мало час споменусмо примери су елементарних тела. Зрак који дишемо јесте смеса од две врсте плинова K_2O и H_2O , сваки је од ових просто тело. Реч „смеса“ употребљена је овде навалице, али ставите у својој памети атом кисеика и атом душника једно до друго: под извесним околностима може се начинити да се ови атоми уједине, тако да начине један сложен атом, или молекул, ко што се кадшто назива; плин који постаје из тог ујединења тако је сасвим различан од смесе K_2O и H_2O који су у атмосфери, да онај који га удише с места се опије, и обично се почне прекомерно смејати; с тога, тај плин доби име смешљиви плин. Овај ће пример, надам се, утврдити, упаметити сваком разлику између прсте смесе двају простих тела, и спојење произведеног кемичким ујединењем иста два тела; у првом случају атоми једне супстанције независни су од атома друге супстанције: у последњем атоми се уједине, изгубе свој особени значај, и производе са свим нову супстанцију која није просто тело, него сложено.

(Наставиће се.)

НАШИ ПРИЈАТЕЉИ И ДОБРОТВОРИ.

III.

Први дани пролећа већ су наступили; природа се стаде да одева чаробном одећом, из земље и са дрвећа буди се нов живот, ваздух се почиње да о-сипа оживљавајућим, свежим мирисом, сунце је поред тога грануло данас тако красно и просипа зраке своје са толиком топлотом и љубазношћу, да људи, жељни пријатних дана и уживања, повреше гомилама из својих одаја. Тако се и ја пустих и подадох недољивом чару пролетних дана и ево ме где сам се наслонио на грм, а близу мене шушкају нежне границице неких жбунића. И ја сам уживао. Предамном се дизала величанствено света Фрушка гора, над њезиним највишим врховима просуло се азурно плаветнило, што оку тако веома годи; сунчани зраци упрли су косо у те густе планине, бацајући са једне стране велике сенке, с друге пак обасјавши их, преламаше се кроз пунеће, свеже зеленило шумских грмова.

Непрестано сам гледао у тај диван низ планинах; мислио сам, колико је хиљада милијуни година прохујало од како су те стеновите, те кречне и пешчане гомиле са доказаним траговима некадашњих мора и вулкана овде наслагане? Колико је хиљада милијуни година нужно било, да на површини тих вршних гора постане такав земаљски рај са најбујнијим биљем

и са нај разноврснијим нижим и већим животињама? Мислио сам, шта и шта имаде ту за повесничара, старинара, вештака и природњака а како је мало до сад о томе рачун вођен! — — —

У тим мислима кренух се са сунчане жеге кад ми на мах зашуста нешто око ногу; погледам и сназим узнемиривача тишине што је око мене владала, у жбунић је утрчао гуштер те се набрзо прикрио но ја га опет опазих. Добро што самном никог не беше. Чисто чујем како би страхотно цикнула на горњи шушањ жбунића каква лепа госпојица и чисто јој видим бледоћу, по лицу осуту. „Змија — гуштер — брр!“ то би јој зацело биле прве речи по што би мало од стра к себи дошла; а знам многог мајчиног момка, који би такођер пре одјурio него што би застао при оваком сукобу. — Бога ми смешно; ни мање звери, ни веће бојазни од те животиње и то без сваког узрока. Застао сам те сам посматрао животињицу ту. Видио сам да је то онај лепи зелени гуштер који се код нас и још ниже на југу у најлепшој одећи гуштерова појављује, дочим у горним севернијим пределима имаде мањих и не таквих шарених. Коракнух ближе, ал га нестане те тако већ хтедох да напустим жељу за даљим испитивањем кад кренув се неколико коракљаја у напред спазих још лепши приказ. Исти такав зелен гуштер као онај први, лежао је насред стазе те се по свом гуштерском обичају сунчао на топлоти зрака, и то тако да је од мене окренуо главу те га сасвим лепо могах посматрати. По што је ова животиња, драги читаоче, једна од оних које рачунам у пријатеље човека и његове особито пољске радње, то неће згорег бити да тог господина, који је нашим лепојкама тако грововит, мало изближе погледамо. —

Ено се прудио и неслутећи да га когод на око узезде. Дугачак је са змиоликим репом заједно до једну стопу, ако није и дужи. Што одмах пада у очи, то је његово одело. Ми смо код детлића видели, да су као све друге птице, одевени перјем; кртина нам је показала да има свилену бундицу као многи други еисари; код гуштерова и змија сасвим другчије стојимо. Ни трага нема на њиховој кожи од длака, ни ни трага од оног што би на перје налчило. Змијско и гуштерово тело покривено је љускама, као што виђамо код риба, а осим тога видимо још чврће делове на глави и леђима, штитове. Ето и овај гуштер предамно покривен је по леђи и ногама љуском, глава и реп покривени су штитовима. Ал са гуштера неможе човек тако стругати љуске као са каквог шарана, гуштер а тако и змија омотани су прво споља танком беличастом кожицом која иде код змија и преко очију; ту кожицу може гуштер измија да свуче; то наш народ зове — змијном кошуљицом. А тек испод те кошуљице има тврђи слој коже — крзно, и од њега постају љуске и штитови. Боја је тих љусака и штитова различита. Овај гуштер што се

предамно опрућио заиста је красан. На леђи је зелене и то јасно зелене боје измешано са жућкастим пегама, реп је веома дугачак, опточен чврстим загацитим прстењем; а кад би га у руке узео опазии би да му је трбу као лимун жут, и штитови по трбуху скоро су ђошкести. Према грлу је зеленкасто плаветнијак љуске су веће и поређане су као шиндре или боље, кано љуске на панцирским кошуљама старих витезова. Глава му је као клин, трокутаста покривена зеленим штитовима, што су и испрскана са бледо жутим пегама. На главису са стране два повелика ока, са капицама и нивазицом, као што је и код птица, а четир ноге доста раздалеко смештене имају пет прстију са ноктима. — Тако изгледа тај зелени гуштер и сјајности и лепота његовог рува тек онда се најбоље види, кад овако као сада, упру сви сунчани зраци, те се шарене љушчице као бисерне капице светле. Но нису сви гуштерови тако красно одевени. Мањи обични гуштер, што га виђамо обично око стења и камења, већ није тако лепе боје више мрко грахорасте, може бити зато што око камења живи таке исте боје, теда се што лакше узмогне с пасти од непријатеља, као што зелени гуштер имаде исто тако одело, какве је боје оно место на коме живи, т. ј. жбунови, зелено дрвеће и бусење. — Највећи гуштерови, то су крокодили; али ти нас се за сад не тичу изближе.

Наши гуштерови живе под земљом у својим рунама.

(Наставиће се.)

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта (Извештај Живковићев и др.) 1. (13.) априла 1873. И прошле недеље имадосмо лепо време, и већ се је кукуруз почео сејати.

Ефективна је шеница ове недеље мирно прошла. Узрок ће гоме бити по свој прилици ускршњи празници. Наши млинови држе се увек резервно. Обрт у шеници једва је достигао 60,000 ц. центи. Цене су према прошлој недељи мање за 10 н.

Пролетња шеница 7 ф. 35. но. кад би се силне прашице опростила, скочила би.

Јесења шеница, о којој различите вести стижаху беше час по вољно — за недовољно; о тој се шеници говорило даље да је на многи мести од мрза и леда пострадала, и тако се је цена њена колебала, по различним гласовима, који се о њој колебаху. Спуштајући се од почетка до краја недеље пала је њена цена поводом наступивше кише на 5 фр. 77½ — 5 фр. 62½.

Пролетња зоб стално 1 фр. 70 н.

Јесења зоб, бачка 1 фр. 64 н.

Кукуруз слабо, силни довози што из Турске и Рунчува долажаху, могаху се тек по обаљеној цени препродати. У опште је кукуруз врло слабу тенденцију показао. Банатски кукуруз за Мај — Јуни 3 фр. 53—54, за Јуни — Јули 3 фр. 60 н.

Репица се одржала из они узрока, које још пре споменусмо. Банатска репица 11 фр., до 11 50 н. за Јули — Август и по 150 ф. бечке мере. —

ДАНАШЊЕ БЕЛЕНШКЕ.

Шеница потиска: 84 ф. 7 80—87—85 ф. 8 фр. 60—80; 84 ф. 7 фр. 40—55; 83 ф. 7 фр. 20—30; 82 ф. 7 фр. 7 10; 81 ф. 6 фр. 70—85. 80 ф. 6 фр. 55—70.

Све по цолској центи и на три месеца.

Банатска горњоземска и Пештанска за 10—20 п. јез-
тинија.

Раж лискана 4 фор. 20—30 по 80 бечки *℥*.

Кукуруз умноженим увозима попустили за 3 фор. 40—45
п. по ц. ц. —

Зоб 1 фор. 62—65 п. по 50 *℥*. бечке мере.

Просо, домаће банатско 2 фор 55—65, влашко, с арми-
цијом 3 фор. 10—40 п. по 82 бечке *℥*.

Јечам, зимња роба 2 фор. 50—60 средња роба 2 фор. 80—90
п. по 72 бечк. *℥*.

Свињска маст: прва пештанска варошка роба 32½ фр. тер-
мини Мај — Јули 33½ фор.—34 фор. американска маст 30¼,
—31 фор.

Сланина: на сунцу сушена 31 фор.—31½ фор.

Шљиве:, прве босанске робене бешке. Средња роба
12 фор. у врећама 12 фор. српске 12 фор.

Ликер:, прва роба 15½ фор.—16 фор. по бечк. центи.

Мед:, процеђен 17 фор.—18 фор 50. сиров 20—21 фор.

Восак: од 82 до 90 фор.

Ораси: Српски 13—14 фор.

Коже: србијанске овчије 400—450 ц. *℥*. 135 фор.—145
фор: срб. ковије 325—350 ц. фун. 150—160 фор.

Срб. вуна: I. 78—86 фор. II. 72—74 фор.

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

VIII.

У Леополдовом предграђу у Бечу, у једној од о-
них великих кућа што гледе на лиснати пратер жи-
вели су год. 186* Лука и Јелка Дабић. Кад су по-
сле свога венчања провели неколико недеље дана у
медени кус по горњим местима решила се Јелка да
се настане у Бечу, у престолници у којој је она
„шверживала“ најлепше дане свог млађаног живота
у тишми и метежу престолнице. Јелка је мислила
да ће наћи читаво море уживања а Дабић је есаио,
да ће уз познанство свог покојног ујака наћи трго-
вачка посла. Прва им је брига била да нађу леп стан,
да се у њему наместе као што то пристоји имућним
људима у великом свету. Тај посао да како да је сна-
дао у делокруг младе домаћице, јер је она знала до-
казати своме мужу да се он у тим стварима „неразумео“
да он зна шта је све елегантно и по најновијој моди.
Господар Лука није се усудио да чини приговора
против онога што му је жена за добро нашла. Узели
су велики стан наместили су пет, шест соба све сви-
дом и кадифом, намештајем најскупоценијег дрвета,
и обавили су сијасет оних ситних и крупних лепих
ствари, којима препредени укус богаташа кити и реси
просторије у којима станује и у које улаже новац на
хиљаде.

Дабић је ухватио познанство међу првим тргов-
цима и удесио је свој посао тако да спекулише са
свачим на чим се год даје заслужити олаким трудом

много новаца. Није држао отворену радњу. У варо-
ши је имао само мали контоар а у њему једног по-
служитеља и једног писара. Кад су обоје већ били
по свима позориштима, кад су унакрст обишли сву
околицу Беча, кад су видели све оно што човек ваља
да види и позна у престолници, да може удруштву
пристати у разговор о тим стварима, после свега
тога одали су се на то да чине познанство. Дабић
је одабрао три четир грчке, две три српске и још
по неку страну трговачку кућу, у којима су учинили
своја подворања и тиме су ушли у живот, били су
примљени у свету међу себе равнима.

У животу, који се једне стране развијао у заба-
вама и уживањима ван дома, а и онда када се раз-
вијао у дому, развијао се утицањем страног света,
у виду визита, ручкова, кућевних забава — у том
животу једва су Лука и Јелка имали времена да се
међусобно упознају. Лука је за кратко време осетио
да му је жена у многим чему претежнија од њега. Кад
год је ваљало да се пред гостима или удруштву одр-
жава жив и занимљив разговор, Јелка би у таким при-
ликама водила ако не прву оно знатну реч, он се
чудио како му жена зна о свакој ствари да рекне по
нешто, како се њеној пажњи неизмагне ни један мали
или велики дневни догађај у Бечу. Он је морао полако
да се научи, да њезино мњење мора да буде меро-
давно не само у кућевном него и у опште у свима
стварима. Он је и неприметно пристајао уз њезину
оцену какве позоришне представе, концерта, бала,
намештаја ручка, соарете и других важних ствари.
У стварима које би ваљало учинити или се учине,
Јелкина је воља решавала. Луки је остало уско зе-
мљиште трговачких спекулација али на скоро је Јелка
почела да разбира и о тим стварима. Луку је испрва
тиштало што је морао да трпи приговоре и у тим
стварима али напоскон се радовао што се жена слаже
са његовим мислима. Тако је Лука Дабић из дана у
дан налазио да је све оно исто што му његова же-
на мисли, говори и ради не само најбоље него и нај-
паметније, најукусније најелегантније, он се скроз
и скроз слагао с њоме у њезином мишљењу да је на-
лазио за потпуно излишно да и он мисли о чему кад
жена мисли о свему и за њега. У друштву су га
мало пецкали да је „под папучом“ али он је свакога
уверавао да је он господар у кући — ако се ко на-
пашалио да то из учтивости верује, Лука је био бла-
жен и тонуо је у море лепих израза, којима је пре-
узносио врлине своје младе жене. —

Госпођа Јелка је осећала да је заузела мало неприро-
дан положај и у дому и свету. Што је то могла да осети
то је била још једина заслуга покојне тетке Стане.
Али за бога није се ни могло друкчије. Дабић је
мало живио по горњим местима, Јелка је мислила
да га мора упућивати, да се уме наћи у великом
свету, да после не црвени она њега ради пред дру-
гима. Човек је био времешан, мисли, мњења а и сам

говор његов нису по Јелкином схватању „пасовале за горња места“. Бадава, човек је у свему нешто застарио, његов цинилук у мањим стварима сматра да је она за излишан, његову бојазан да је кућвени трошак врло велики приписивала је она томе, што човек не зна шта се све „шикује“, него узима сваку ствар са трговачког гледишта. Она је морала водити свуда и за њега реч, јер је он често повео тако „фад“ разговор, да му се она бојала, да ће то други уписати њојзи у грех. Било је тренутака кад се Јелка доиста трудила да позна у своме мужу коју врлину али заман јој труд. Када га је скроз и скроз упознала и проучила, увидила је да је он увек један те један, какав је данас таки је и сутра, она је мислила да јој се ваља научити на његову израв али није ни сама приметила да јој је муж њезин постајао из дана у дана све то обичнији. На послетку сматрала га је као неки изчитани роман. И богато намештени стан бивао јој је из дана све то обичнији — када јој се испунила жудња за сопственим „екипажом“, возала се она по чешиће по вароши јер јој је домаћа осама била несносна. Али и варошка тишина је увек једнака Јелка је осећала да је из дана у дан све ситија уживања.

(Наставиће се.)

Р А З Н О.

Гвоздени путови и телеграфи на земљи. На крају прошле 1871. год. било је гвоздени путова и телеграфа:

У сједињ. државама у Америци 11,584, миља. гвоз. пута и 32,714 миље телеграфа.

У Енглеској 3,285, миља г. пута, и 20,741 миља телеграфа.

У Немачкој 2,669, миља г. пута, и 14,574 миља телеграфа.

У Француској 2,228, миља г. пута и 15,603, миља телеграфа.

У Русији 1,393 миља г. пута и 5,501 миља телеграфа.

У Аустро-угарској 1,372, миља г. пута и 11,144 миља телеграфа.

У Индији Енглеској 1,060 миља г. пута, 3,036 миља телеграфа.

У Талијанској 791 миља г. пута, и 6,562 миља телеграфа.

У Шпанској 733 миље г. пута и 3,455 миља телеграфа.

У Енглеској Америци 581, миља г. пута и 2991 миљ. телегр.

У Белгији 420 миља г. пута и 1803 миља телеграфа.

У Шведској 246 миље г. пута и 1,956 миље телеграфа.

У Аустралији 227 миља г. пута 2,800 миља телеграфа.

У Нидерланду 220 миља г. пута и 1,360 миља телеграфа.

У Швајцарској 184 миље г. пута 1490 миља телеграфа.

У Мисиру (Египту) 155 миља г. пута и 1677 миљ. телеграфа.

У Бразилији 109 миља г. пута и 38 миља телеграфа.

У Румунији 106 миља г. пута и 589 миља телеграфа.

А Португалској 106 миља г. пута о 781 миља телеграфа.

У Данској 90 миља г. пута и 710 миља телеграфа.

У Норвешкој 50 миља г. пута и 950 миља телеграфа.

У Турској 40 миља г. пута и 5,725 миља телеграфа.

У Грчкој 1 миља г. пута.

Железнице у Русији. Вестник и руски мир јавља, да је железница до Ростов владикаоца свршена, и да сад више много не треба, па да се веже персијским уливом и турисом, и тим ће Европа најкраћим и најприступачнијим путем везана бити са Индијом, које ће недогледиме промене у континенту европском у погледу трговине за собом повући.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

На Цетињу ће на место листа „Црногораца“, коме су владе аустријска, Мађарска и Турска забраниле улазак у српске крајеве под тима владама, излазиће други такав лист под насловом „Глас Црногораца“. Уредник ће му бити Сима Поповић.

У Београду, се ово дана склопило ново министарство. Кнез је позвао Ристића, да он узме као први министар, па да сам изабере све остале ministre, а кнез ће их после само потврдити И тако Јован Ристић сад је председник министарства на место Блазнавца, а уједно је и министар спољних послова, што је и до сада био. Ако имају остале државе што са Србијом и Србија са осталим државама, онда све то иде преко министра спољних послова. Панџа Јовановић је министар финансије, који се брине и води рачун о свима приходима и расходима у држави; Туцаковић је министар унутрашњих послова, који се брине о уређењу државе из путра; Милојко Лешјанин је ратни министар, који води бригу о свему ономе, што је потребно за војску; Ранко Алимпић је министар грађевине који води бригу о оджавним зградама и друмовима; Стојан Новаковић је министар просвете, који се стара за школе, цркве и друге просветне заводе; а Марко Лазаревић министар правде, који води бригу о судовима у земљи.

У Бечу је 31. марта пред поноћи умро стари буковински владика, а скорашњи наименовани митрополит за Буковину и Далмацију, Евђевије Хаќман у својој 78, години. Боловао је само девет дана. Тело му је онојано у православној цркви у Бечу, а после однесено у Буковину, у Черновицу, где је он седео, да се тамо сахрани. Бечке немачке новине хвале сад особито старог хаќмана, а то је са свим наравно, јер је он увек дувао у један рог с њима, кад је год шта требало урадити против наше браће Чеха, Словенца и Срба у Далмацији. Тако је и сад само дошао у Беч, да говори у Сабору за немачки предлог, да се преимачи изборни ред за сабор, како ће Немци на сабору у Бечу бити увек у већини. У томе га смрт задеси.

У Среду после подне био је адлатус кр. комесара, Ђока Поповић у „Српској Матици“ и распитивао је да му се разјасни, зашто сунули питомци Текелијни изгубили штинеидије, за што се неки уче у Бечу а неки у Грацу, да ли су благајници мати чини положили кауцију, имајули питомци каквих правила и т. д. Шта ће они из тога да изведу Бог ће их знати.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ОМЛАДИНСКИ КАЛЕНДАР

ЗА 1873 ГОДИНУ

изишао је из штампе, и може се у нас по 50 н. набавити. Ко узме 10 примерака добија један комад на дар. Поштарину код најмање 10 комада плаћамо ми. Календар се шаље с платом у натов (per Nachnahme). У комисију не дајемо никоме ову књигу, јер је омладинска вересија и онако грдна.

Омладински одбор се нада, с тога, што су календару чиње не незгоде „од озгоре“ да не ће допустити, омладина да њезин годишњак у руке народа не допре, јер би тиме баш угодила жељи и тенденцији оних, који су те незгоде и начинили. Да није било препона, календар би још у новембру лањске године света угледао.

Ми молимо с тога сваког пријатеља омладинске ствари, да се постара како би у своме кругу што већи број „Омлад. календара“ растурио.

У Панчеву, 15. марта 1873.

Књижара браће Јовановића.